ΑΡΘΡΟ 1

Η Μεθοδολογία GRACE: οικοδομώντας μια ασφαλέστερη και αποτελεσματικότερη προσέγγιση στην αποκατάσταση

Πώς μπορούν τα προγράμματα αποκατάστασης να καταστούν πιο συναφή με τις ανάγκες των ανθρώπων για τους οποίους έχουν σχεδιαστεί; Πώς μπορούν οι επαγγελματίες του σωφρονιστικού συστήματος να είναι καλύτερα προετοιμασμένοι για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας (GBV), δημιουργώντας παράλληλα ασφαλέστερες διαδρομές προς την ανάληψη ευθύνης και την επανένταξη;

Το έργο GRACE προσεγγίζει τα ερωτήματα αυτά μέσα από μια τεκμηριωμένη και διεπιστημονική μεθοδολογία, σχεδιασμένη για να υποστηρίζει την αποκατάσταση, την επαγγελματική ανάπτυξη και την ασφαλέστερη επανένταξη. Η προσέγγιση συνδυάζει γνώσεις από την εγκληματολογία, την κλινική ψυχολογία, την αποκαταστατική δικαιοσύνη, τη φεμινιστική θεωρία και την επιστήμη της εφαρμογής, ενσωματώνοντας αυτές τις οπτικές σε ένα πρακτικό μοντέλο για διαφορετικά στάδια της πορείας αποκατάστασης. Στον πυρήνα της μεθοδολογίας GRACE βρίσκονται πέντε τεχνικοί πυλώνες. Μαζί, παρέχουν ένα πλαίσιο για την ανάπτυξη μαθησιακών δραστηριοτήτων, εργαλείων αποκατάστασης και επαγγελματικής κατάρτισης που ανταποκρίνονται στις ανάγκες, είναι ασφαλή και προσαρμοσμένα στις πραγματικές συνθήκες των σωφρονιστικών περιβαλλόντων.

1. Συμμετοχική συν-δημιουργία: σχεδιασμός μαζί με τους ανθρώπους και όχι απλώς για αυτούς

Βασική αρχή του GRACE είναι ότι τα αποτελεσματικά εργαλεία αποκατάστασης πρέπει να αντικατοπτρίζουν τις εμπειρίες και την πραγματικότητα των ανθρώπων που θα τα χρησιμοποιήσουν. Για τον λόγο αυτό, το έργο εφαρμόζει μια συμμετοχική προσέγγιση συν-δημιουργίας, με τη συμμετοχή επαγγελματιών του σωφρονιστικού συστήματος και ατόμων με εμπειρία κράτησης.

Πρόσκληση: CERV-2025-DAPHNE | Αριθμός Έργου: 101254844

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις του συντάκτη/των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η χορηγούσα αρχή δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Στις συμμετέχουσες χώρες διοργανώνονται δομημένα εργαστήρια, τα οποία συμβάλλουν στην ανάπτυξη του περιγράμματος του εκπαιδευτικού προγράμματος, των μαθησιακών ενοτήτων και των εργαλείων αξιολόγησης. Η διαδικασία αυτή επιτρέπει τη συνύπαρξη διαφορετικών οπτικών και μορφών γνώσης. Οι επαγγελματίες του σωφρονιστικού συστήματος μπορούν να συνεισφέρουν τη θεσμική και πρακτική τους εμπειρία, ενώ οι συμμετέχοντες με βιωμένη εμπειρία μπορούν να αναδείξουν προκλήσεις, ανάγκες και εμπόδια που ενδέχεται να μην είναι πάντοτε ορατά από θεσμική σκοπιά. Η συν-δημιουργία συμβάλλει επίσης στην ενίσχυση της συνάφειας του προγράμματος και του αισθήματος οικειοποίησής του από τους συμμετέχοντες.

Αντί να αναπτύξει ένα τυποποιημένο πρόγραμμα και απλώς να το εφαρμόσει σε διαφορετικά πλαίσια, το GRACE επιδιώκει να δημιουργήσει πόρους που μπορούν να ανταποκρίνονται στις τοπικές πραγματικότητες, διατηρώντας παράλληλα μια κοινή μεθοδολογική βάση.

2. Αποκαταστατική δικαιοσύνη και ανάληψη ευθύνης με τη συμβολή ομοτίμων

Η αποκατάσταση δεν αφορά μόνο την απόκτηση νέων γνώσεων. Αφορά επίσης την ανάληψη ευθύνης, την κατανόηση του αντίκτυπου των πράξεων ενός ατόμου και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την επίτευξη θετικών αλλαγών. Ως εκ τούτου, η μεθοδολογία GRACE ενσωματώνει αρχές αποκαταστατικής δικαιοσύνης και λογοδοσίαw με καθοδήγηση από ομοτίμους.Ένα από τα βασικά στοιχεία είναι το Μοντέλο Πρεσβευτών Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης (Restorative Ambassadorship Model), μέσω του οποίου επιλεγμένα άτομα που έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς τη διαδικασία αποκατάστασης μπορούν να συμβάλλουν στις συνεδρίες αποκατάστασης και να παρέχουν υποστήριξη κατά τη διαδικασία επανένταξης μετά την αποφυλάκιση. Η συμμετοχή ομοτίμων μπορεί να προσφέρει μια πρόσθετη οπτική που συμπληρώνει τον ρόλο των επαγγελματιών. Άτομα που έχουν βιώσει τα ίδια τη διαδικασία αποκατάστασης ενδέχεται να μπορούν να επικοινωνήσουν ορισμένες προκλήσεις με έναν ιδιαίτερα άμεσο και κατανοητό τρόπο και να καταδείξουν ότι η αλλαγή και η ανάληψη ευθύνης είναι εφικτές.

Το μοντέλο είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε σωφρονιστικά περιβάλλοντα όπου οι σχέσεις μεταξύ κρατουμένων και αρχών ενδέχεται να επηρεάζονται από έλλειψη εμπιστοσύνης. Η συμμετοχή ομοτίμων μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία χώρων όπου οι συμμετέχοντες αισθάνονται πιο άνετα να συζητήσουν δύσκολα θέματα, διατηρώντας παράλληλα την ανάληψη ευθύνης και την υπευθυνότητα στο επίκεντρο της διαδικασίας.

3. Ένα αρθρωτό και πολυεπίπεδο εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις του συντάκτη/των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η χορηγούσα αρχή δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Τα άτομα που εμπλέκονται με το σύστημα δικαιοσύνης δεν έχουν όλα τις ίδιες ανάγκες, εμπειρίες ή το ίδιο επίπεδο κινδύνου. Ένα πρόγραμμα αποκατάστασης δεν μπορεί απαραίτητα να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτές τις διαφορές. Το GRACE ανταποκρίνεται σε αυτή την πρόκληση μέσω ενός αρθρωτού, πολυεπίπεδου εκπαιδευτικού προγράμματος, το οποίο αναπτύσσεται για τρία βασικά προφίλ:

- Άτομα σε κίνδυνο ή άτομα που παρουσιάζουν συμπεριφορές κοντά στην παραβατικότητα, τα οποία ενδέχεται να χρειάζονται έγκαιρη παρέμβαση και υποστήριξη με προσανατολισμό στην πρόληψη.
- Έγκλειστοι δράστες έμφυλης βίας, οι οποίοι χρειάζονται δομημένη αποκατάσταση και υποστήριξη για την αλλαγή συμπεριφοράς.
- Άτομα μετά την αποφυλάκιση, τα οποία χρειάζονται συνεχή υποστήριξη κατά τη μετάβασή τους πίσω στην κοινότητα.

Κάθε διαδρομή περιλαμβάνει συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα, δραστηριότητες και εργαλεία αξιολόγησης προσαρμοσμένα στις ανάγκες της ομάδας-στόχου. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενσωματώνει επίσης ασκήσεις που λαμβάνουν υπόψη το τραύμα, αναγνωρίζοντας ότι οι εμπειρίες τραύματος μπορούν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά, τη μάθηση και τη συμμετοχή.

Όπου ενδείκνυται, η μάθηση μπορεί να παρέχεται μέσω μικτής προσέγγισης, συνδυάζοντας διαδικτυακές και διά ζώσης δραστηριότητες. Μια ειδικά διαμορφωμένη πλατφόρμα ηλεκτρονικής μάθησης υποστηρίζει την πρόσβαση σε σχετικούς μαθησιακούς πόρους και δημιουργεί ευκαιρίες για συνεχή συμμετοχή πέρα από τις διά ζώσης συνεδρίες. Αυτή η ευέλικτη δομή επιτρέπει στη μεθοδολογία να ακολουθεί ολόκληρη την πορεία αποκατάστασης, αντί να αντιμετωπίζει την αποκατάσταση ως ένα μεμονωμένο γεγονός.

4. Ενίσχυση των ικανοτήτων των επαγγελματιών

Οι επαγγελματίες που εργάζονται στις φυλακές και στις υπηρεσίες επιτήρησης και επανένταξης διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην υποστήριξη της αποκατάστασης. Χρειάζονται όχι μόνο γνώσεις σχετικά με την έμφυλη βία, αλλά και πρακτικά εργαλεία για την αντιμετώπιση σύνθετων συμπεριφορών και καταστάσεων.

Για τον λόγο αυτό, το GRACE δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη των επαγγελματικών ικανοτήτων. Μέσω ενός μοντέλου εκπαίδευσης εκπαιδευτών (train-the-trainer), οι επαγγελματίες των φυλακών και των υπηρεσιών επιτήρησης εφοδιάζονται με προσεγγίσεις και εργαλεία που μπορούν στη συνέχεια να μεταφερθούν και να αξιοποιηθούν εντός των οργανισμών τους. Η κατάρτιση καλύπτει τομείς όπως η αποκλιμάκωση με προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη το τραύμα, ο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις του συντάκτη/των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η χορηγούσα αρχή δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για τις εκφραζόμενες απόψεις.

καταναγκαστικός έλεγχος, οι πρακτικές που λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση του φύλου, οι προσεγγίσεις με επίκεντρο το θύμα και η θεσμική ενσυναίσθηση. Τα θέματα αυτά μπορούν να βοηθήσουν τους επαγγελματίες να κατανοήσουν καλύτερα τις δυναμικές που περιβάλλουν την έμφυλη βία και να ανταποκρίνονται σε απαιτητικές καταστάσεις με τρόπους που προάγουν την ασφάλεια, την ανάληψη ευθύνης και την εποικοδομητική συμμετοχή.

Η μαθησιακή διαδικασία αξιολογείται με βάση τα τέσσερα επίπεδα αξιολόγησης του Kirkpatrick, τα οποία εξετάζουν διαφορετικές διαστάσεις του αντίκτυπου της κατάρτισης – από τις άμεσες αντιδράσεις των συμμετεχόντων και τη μάθηση έως τις αλλαγές στη συμπεριφορά και τα ευρύτερα αποτελέσματα.

Με αυτόν τον τρόπο, το GRACE δεν επικεντρώνεται μόνο στην παροχή κατάρτισης. Εξετάζει επίσης κατά πόσο η κατάρτιση αυτή συμβάλλει σε ουσιαστικές αλλαγές στην επαγγελματική πρακτική.

5. Δεοντολογία, ασφάλεια και εποπτεία με τη συμβολή επιζωσών/επιζώντων

Η ενασχόληση με ευαίσθητα ζητήματα, όπως η έμφυλη βία, η κράτηση και το τραύμα, απαιτεί ισχυρή δεοντολογική βάση. Ως εκ τούτου, η μεθοδολογία GRACE θέτει τη δεοντολογία και την ασφάλεια στο επίκεντρο της εφαρμογής της. Ένα πρωτόκολλο δεοντολογίας παρέχει καθοδήγηση για ζητήματα όπως η εμπιστευτικότητα, η εθελοντική συμμετοχή και η κατάλληλη διαχείριση του τραύματος. Οι αρχές αυτές συμβάλλουν στη διασφάλιση ότι οι συμμετέχοντες μπορούν να εμπλακούν στο πρόγραμμα μέσα σε ένα περιβάλλον σεβασμού και ασφάλειας.

Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο είναι η συμμετοχή επιτροπών διασύνδεσης με επιζώσες και επιζώντες σε κάθε συμμετέχουσα χώρα. Οι επιτροπές αυτές συμβάλλουν στη συνεχή επανεξέταση και επικύρωση του υλικού, βοηθώντας να διασφαλιστεί ότι οι εμπειρίες και οι οπτικές των επιζωσών και επιζώντων λαμβάνονται υπόψη καθ' όλη τη διαδικασία ανάπτυξης και εφαρμογής.

Το έργο χρησιμοποιεί επίσης διαδικασίες μετριασμού κινδύνων που καλύπτουν τόσο τους κρατούμενους όσο και τους επαγγελματίες. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται στο Σχέδιο Διαχείρισης Δεδομένων και Δεοντολογίας (Data and Ethics Management Plan), παρέχοντας ένα δομημένο πλαίσιο για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση πιθανών κινδύνων που σχετίζονται με τη δεοντολογία, την ασφάλεια και τη διαχείριση δεδομένων.

Μια μεθοδολογία σχεδιασμένη για βιώσιμη αλλαγή!

Οι πέντε πυλώνες της μεθοδολογίας GRACE είναι στενά συνδεδεμένοι μεταξύ τους. Η συν-δημιουργία συμβάλλει στη διασφάλιση ότι το πρόγραμμα ανταποκρίνεται σε

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις του συντάκτη/των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η χορηγούσα αρχή δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για τις εκφραζόμενες απόψεις.

πραγματικές ανάγκες. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη και η συμμετοχή ομοτίμων ενισχύουν την ανάληψη ευθύνης και την υποστήριξη. Το πολυεπίπεδο εκπαιδευτικό πρόγραμμα προσαρμόζει τη μάθηση στα διαφορετικά στάδια της πορείας αποκατάστασης. Η ανάπτυξη των ικανοτήτων των επαγγελματιών ενισχύει τα άτομα που παρέχουν υποστήριξη, ενώ η δεοντολογική εποπτεία και η εποπτεία με τη συμβολή επιζωσών και επιζώντων συμβάλλουν στη διασφάλιση ότι ολόκληρη η διαδικασία εφαρμόζεται με υπευθυνότητα και ασφάλεια.

Μαζί, τα στοιχεία αυτά δημιουργούν μια ολιστική προσέγγιση στην αποκατάσταση, η οποία υπερβαίνει την απλή παροχή πληροφοριών ή κατάρτισης. Το GRACE επιδιώκει να δημιουργήσει ευκαιρίες για αναστοχασμό, ανάληψη ευθύνης, μάθηση και αλλαγή συμπεριφοράς, ενισχύοντας παράλληλα τις ικανότητες των επαγγελματιών και υποστηρίζοντας την ασφαλέστερη επανένταξη στην κοινότητα.

Σε τελική ανάλυση, η μεθοδολογία αναγνωρίζει ότι η ουσιαστική αποκατάσταση απαιτεί περισσότερα από μία μόνο παρέμβαση ή μία μόνο οπτική. Απαιτεί συνεργασία, εξειδικευμένη γνώση, βιωμένη εμπειρία, επαγγελματικές δεξιότητες και ισχυρή δέσμευση στην ασφάλεια και την αξιοπρέπεια.

Μέσω αυτής της ολοκληρωμένης προσέγγισης, το GRACE επιδιώκει να συμβάλει στην ανάπτυξη πρακτικών αποκατάστασης που ανταποκρίνονται καλύτερα στις πραγματικές ανάγκες, καθώς και στις μακροπρόθεσμες προσπάθειες για την πρόληψη της έμφυλης βίας!

Πρόσκληση: CERV-2025-DAPHNE | Αριθμός Έργου: 101254844

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις του συντάκτη/των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η χορηγούσα αρχή δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για τις εκφραζόμενες απόψεις.